

James Baldwin, un escriptor combatiu

«El diàleg amb la cultura blanca ha cessat totalment»

JM
CIV o és de Manuel de Pedrolo la sentència que fa «pitjor que negre, català»? Ho va dir a finals dels anys seixanta, no sé si abans o després de l'assassinat de Luther King, quan dels Estats Units arribaven les onades del moviment negre que, a partir de la batalla dels Drets Civils, presentava tota la seva complexitat de posicions ideològiques i vitals. La cosa esclatava i els altres podien saber d'una punyetera vegada que els

Marcè IBARZ

negres nord-americans assumien la revolta i pensaven per ells sols.

A la llei d'igualtat dels Drets Civils el món negre donà resposta aixecant el llistó de la discussió al voltant del problema. Les posicions radicals van prendre forma violenta amb el moviment dels Panteres Negres, al nord dels Estats Units, on la gent sabia en la pròpia carn què havia representat per als negres la Constitució americana.

Al sud, la gent negra tendia cap a un conservadorisme social, que es

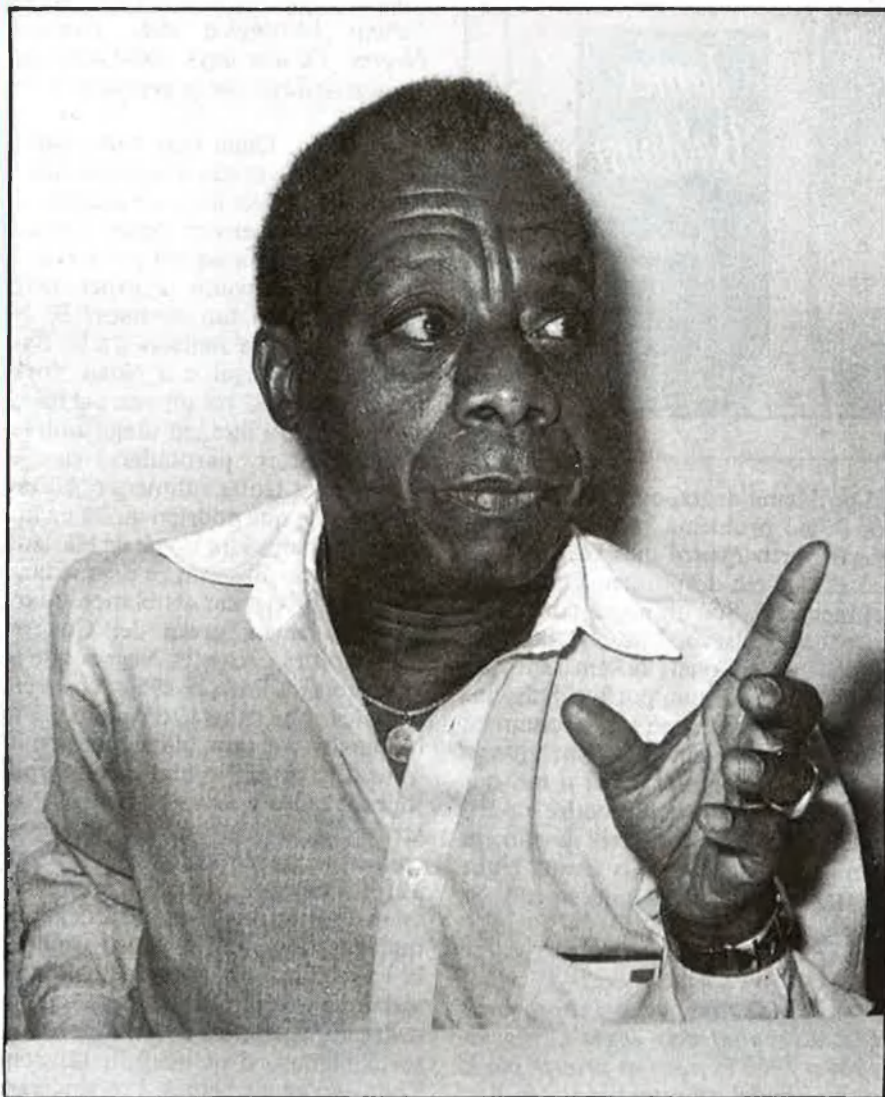
traduí políticament en el suport a la llei. Enmig de la violència i de la integració, el pastor Luther King predicava l'entesa i la no-violència. El moment va tenir un dels portaveus més honestos en la persona i l'actitud de l'escriptor James Baldwin, autor dels combatius assaigs *Notes of a Native Son* (1955), *Nobody knows my name* (n'hi ha versió espanyola, de Gabriel Ferrater, a Lumen, Barcelona 1970) i *La pròxima vegada el foc* (1963, versió catalana de Rafael Tasis a Proa, Barcelona 1966).

Baldwin promovia el diàleg entre la cultura blanca i la cultura negra, recordava com els negres vivien i morien, i mostrava als blancs allò que no volien saber: el negre és també part del blanc, el qual li ha encomanat la representació de les seves frustracions i el paper d'«amença personal, afectiva, sexual i psicològica» de la consciència blanca, històricament carregada de culpabilitat.

El temps ha passat i els negres semblen estar ara com els catalans: el món no en sap gran cosa. Uns quants saben que hi ha una història que es diu Generalitat, i uns quants més (no debades es tracta de negres nord-americans) que un tal Jesse Jackson ha provat d'enfrontar-se electoralment amb Reagan. Mentrestant, els anys han anat igualment passant, James Baldwin s'ha establert definitivament a Europa.

Aquests dies ha fet seixanta anys i ha visitat Barcelona per presentar la seva turbulenta novel·la *Another country* (1962), de la qual s'acaba de publicar l'edició espanyola. L'escriptor la va concebre a Europa, on es va refugiar entre 1948 i 1957 fugint de l'ofec social del seu Harlem nadiu. A Europa va descobrir que, malgrat tot, és un nord-americà, i se li revelà l'estil: irat, objectiu i en acció als assaigs, contrastat i exemplificat amb aspres metàfores sexuals en la novel·la i el teatre.

Va tornar als Estats Units, va prendre compromís quan tocava i va veure com, també malgrat tot, el pastor King era assassinat. Des de

/ Ferran Sardà

¿De debò els europeus creieu que només als Estats Units hi ha problemes racials?

1968, Baldwin viu a Sant Pau de Vença. Entre els seus assaigs de denúncia més recents hi ha els llibres *The devil finds work*, sobre els prejudicis racials en la indústria cinematogràfica, i *The evidence of things not seen*, el darrer, sobre els assassinats de nens a Atlanta.

Més d'una cosa pot fer pensar que l'escriptor ha arribat a altres conclusions que les expressades en els as-

posava el color de la meua pell; a Europa havia caigut aquella barrera. No hi ha res més desitjable que veure's descarregat d'una mortificació, però no hi ha res més espantador que el fet que treguin a un la seva crossa.» Finalment, vostè ha tornat a Europa...

—Oh, ¡merda! ¿De debò els europeus creieu que només als Estats Units hi ha problemes racials? ¿Que

negra. ¿Què ha passat des de 1968?

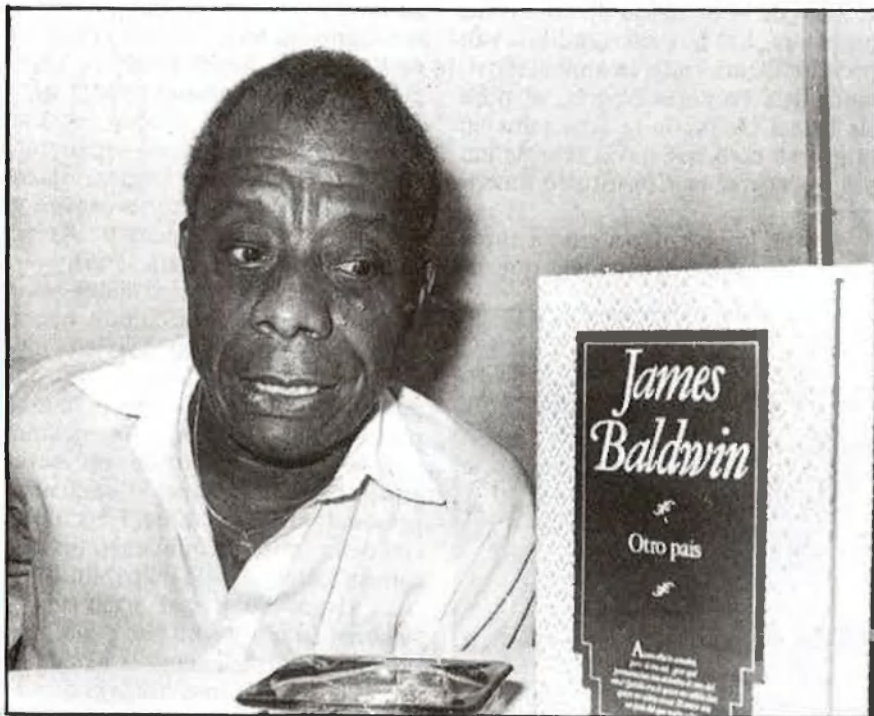
—M'és molt difícil respondre a això. La gent veu el problema des de fora, i jo des de dins. Han canviat moltes coses, però constato que, així com aleshores hi havia un diàleg amb la cultura blanca, ara no. Ara el diàleg ha cessat totalment. Puc mirar de ser més explícit sobre aquest punt i dir que, si ara jo sabés on és King, no ho diria pas a ningú que fos blanc. Al cap i a la fi, els meus amics, els van matar a tots. No es pot discutir actualment del post-drets civils sense discutir la situació de la cultura negra a l'Àfrica del Sud.

—¿És tan greu com això?

—Sí.

—Les seves paraules fan pensar que potser vostè veu ara amb uns altres ulls la negritud, concepte que a Àfrica s'associà amb objectius culturalistes i que als Estats Units va ser l'arma ideològica dels Panteres Negres. Fa uns anys vostè deia que en desconfiava, de la negritud. ¿Ara també?

—Sí i no. Quan vaig sentir parlar per primera vegada d'aquesta història, a finals dels anys cinquanta, de seguida vaig pensar: ¿com dimonis un concepte com aquest pot servir de denominador comú a experiències tan múltiples i tan diverses? El fet d'haver nascut a Jamaica o a les Barbades, a Portugal o a Nova York, per si mateix no vol dir res: cal haver evolucionat, a més, en brega amb les circumstàncies particulars en les quals un es troba submergit. Ni tan sols no veig què podrien dir-se un home de Jamaica i un home de Harlem. ... Evidentment, sempre els quedaria el recurs de criticar els blancs. Això, ho vaig pensar arran del Congrés d'Escriptors i Artistes Negres que es va celebrar a París el 1956. Vostè em demana si he canviat d'opinió. O jo he canviat o el món blanc ha canviat. Veurà, jo no parlo mai de negritud, jo li dic cultura *blues* o *gospel*. Potser és que jo i els meus germans hem començat a sentir-nos els uns als altres. Allò que sí que puc assegurar és que no és pas la cultura negra la que qüestionem. En qüestió només hi ha la cultura blanca. I encara afegiria que allò que un ha de fer com a negre nord-americà és prendre la història blanca, o la història tal com l'han escrita els blancs, i reivindicar-la sencera, en la totalitat. ... Shakespeare i tot.

«Another country» ha estat ara publicada en castellà

/ Ferran Sendra

saigs editats aquí, i que malauradament són només els dels anys seixanta. Durant la conversa, l'home preferia beure xampany a explicar-se, però dues respostes automàtiques semblen pistes prou significatives: quan escrivia *Another country* escoltava la gran Bessie Smith, ¿i ara? «Miles Davis»; durant la seva primera estada a Europa va escriure sobre l'obra d'artistes i escriptors com Faulkner, Norman Mailer, André Gide i Ingmar Bergman, i ara? «Doctorov, Alice Walker, Mya Angelou, Toni Morrison, Gwendolyn Brooks i Sterling Brown, escriptors, i Paul Jenkins i Beauford Delaney, pintors»: Només Doctorov és blanc.

—Vostè se'n va anar per primera vegada de Nova York i dels Estats Units l'any 1948 i fins al cap de deu anys no hi va tornar. A *Nobody knows my name* escriu: «A Amèrica, entre jo i el meu propi ésser s'inter-

el problema negre, com l'anomenau, és l'únic problema racial? Perdoni, però porto quatre dies responent a coses que em desborden. Fan vessar el meu cap. Sóc un negre nord-americà en qualsevol lloc. Hi ha dues raons per les quals no em sento un exiliat, perquè hom porta el país dins d'un mateix i perquè sóc precisament un negre nord-americà. No, viure a Europa no és un exili per a mi, que vaig començar a comprendre els Estats Units i a mi mateix justament amb les distàncies. Als Estats Units pertanyen els meus ancestres i els meus morts.

—Però no hi podeu viure.

—Hi vaig sovint.

—Fa vint anys que es va aprovar la Llei d'Igualtat dels Drets Civils; de 1964 a 1968 és posa en primer pla la intensitat del malestar negre, les diferents posicions respecte a la «integració» i l'expressivitat de la cultura